

ЭРҮҮЛ
МЭНДИЙН ЯАМ

ГАДААД УЛСАД ЭМЧЛҮҮЛСЭН МОНГОЛ ИРГЭДИЙН ЗАРДЛЫН СУДАЛГАА-2020

Д.Даваадулам¹

2020 оны 6 дугаар сар

Түлхүүр үгс: Төлбөрийн тэнцэл, Эмчилгээний зорилготой аялал, түүвэр
JEL: C19, F20, F29

---

¹ Монголбанкны Судалгаа, статистикийн газрын эдийн засагч, Email: davaadulam@mongolbank.mn
Энэхүү судалгааны ажилд дурдагдсан санал, дүгнэлт нь зөвхөн хувь судлаачийн байр суурийг илэрхийлнэ.

Агуулга

Оршил	4
Сэдвийн судлагдсан байдал.....	4
БҮЛЭГ 1. ТҮҮВЭР СУДАЛГАА	6
1.1 Судалгааны арга, түүвэрлэлт	6
1.1.1 Судалгааны зорилго.....	6
1.1.2 Судалгааны арга.....	6
1.1.3 Судалгааны түүвэрлэлт.....	6
1.2 Түүвэр судалгааны үр дүн	9
1.2.1 Ерөнхий мэдээлэл	9
1.2.2 Зардлын мэдээлэл	12
1.2.3 Чанарын мэдээлэл	17
БҮЛЭГ 2. Гадаад улсад эмчлүүлсэн Монгол иргэдийн нийт зардлын тооцоолол.....	20
ДҮГНЭЛТ	24

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Дүрслэл 1 Түүвэрлэлтийн бүтэц, 2018 он.....	7
Дүрслэл 2 Түүвэрлэлтийн бүтэц, 2019 он	7
Дүрслэл 3 Насны бүлэг, хүйсээр	9
Дүрслэл 4 Судалгаанд оролцогчдын тоо, улсаар.....	9
Дүрслэл 5 Гадаадад эмчлүүлсэн дундаж хугацаа	10
Дүрслэл 6 Гадаадад зорчсон арга хэлбэр.....	10
Дүрслэл 7 Гадаадад эмчлүүлсэн шалтгаан	11
Дүрслэл 8 Хамт явсан хүний тоо (донор, сахиур г.м)	11
Дүрслэл 9 Нийт эмчилгээний зардал, эмчлүүлэгчдийн тоо.....	12
Дүрслэл 10 Дундаж зардал, эмчлүүлсэн хугацаа.....	12
Дүрслэл 11 Нийт зардал, валютын бүтцээр.....	13
Дүрслэл 12 Дундаж зардал, үйлчилгээний төрлөөр	13
Дүрслэл 13 Дундаж зардал, зарцуулсан хугацаа, улсаар	14
Дүрслэл 14 Нийт эмчилгээний зардал, төлбөрийн арга хэрэгслээр.....	14
Дүрслэл 15 Эмчилгээнээс бусад зардал.....	15
Дүрслэл 16 Бусад зардал, төлбөрийн хэрэгслээр.....	15
Дүрслэл 17 Зардлын эх үүсвэр.....	16
Дүрслэл 18.Эм, хэрэгсэл гадаадаас авдаг эсэх	16

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Гадаадад эмчлүүлэгчдийн тоо, түүврийн хэмжээ, 2018 он.....	7
Хүснэгт 2. Гадаадад эмчлүүлэгчдийн тоо, түүврийн хэмжээ, 2019 он.....	7
Хүснэгт 3 Үйлчилгээний төрөл	10
Хүснэгт 4 Эмчилгээний зардал	12
Хүснэгт 5 Нийт эмчилгээний зардал, үйлчилгээний төрлөөр	13
Хүснэгт 6 Гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн тоо.....	20
Хүснэгт 7 Эмчилгээний нийт зардал, улс, үйлчилгээний төрлөөр, 2018 он	21
Хүснэгт 8 Эмчилгээний нийт зардал, улс, үйлчилгээний төрлөөр, 2019 он	22
Хүснэгт 9 Эмчилгээнээс бусад зардал	23

Оршил

Аялал жуулчлалын үйлчилгээний салбар нь дэлхий дахинаа хурдацтай өсч буй салбарын нэг бөгөөд сүүлийн 5 жилийн дунджаар нийт үйлчилгээний салбарын 25 орчим хувийг дангаар бүрдүүлж байна². Энэхүү өсөлтийн гол шалтгаан нь эрүүл мэндийн аялал жуулчлалын үйлчилгээний салбарын өсөлт болохыг улс орнуудын төлбөрийн тэнцлийн статистикийн нэгтгэлээс харж болно.

Төлбөрийн тэнцлийн статистикийг ОУВС-гийн 6 дугаар аргачлалын дагуу боловсруулахдаа аялал жуулчлалын үйлчилгээний дансны үзүүлэлтийг (i) эмчилгээний, (ii) боловсролын, (iii) жуулчлалын зорилготой аялал гэж ангилан бүртгэдэг. Эдгээр үзүүлэлтийг тооцоходоо улс орнууд түүвэр судалгааны болон бусад олон талт мэдээллийн эх сурвалжийг ашигладаг.

Монгол Улс дээрх жишгээр төлбөрийн тэнцлийн статистикийг боловсруулж, олон нийтэд мэдээлдэг бөгөөд түүвэр судалгаа, тооцооллыг 2-3 жилийн давтамжтай хийж тоон үзүүлэлтийн чанар, хамрах хүрээг сайжруулахыг зорьдог.

Энэ удаад эмчилгээний зорилготой аяллын дансны мэдээллийг сайжруулах зорилгоор ЭМЯам, ЭМХТөвтэй хамтран “Гадаад улсад эмчлүүлсэн Монгол иргэдийн зардлын түүвэр судалгаа 2020”-г зохион байгууллаа. Судалгаа нь төлбөрийн тэнцлийн статистикийн чанарыг сайжруулахын зэрэгцээ эрүүл мэндийн салбарын бодлого төлөвлөлтөд дэмжлэг үзүүлэх ач холбогдолтой мэдээллийг агуулж байна.

Судалгаа 2 үндсэн бүлэгтэй ба 1 дүгээр бүлэгт түүвэр судалгааны үр дүнг нэгтгэж, 2 дугаар бүлэгт үр дүнг шинжлэн Монгол улсын иргэдийн 2018-2019 оны хооронд гадаад улсад зорчин эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахдаа зарцуулсан нийт зардлын дүнг тооцоолов.

Энэхүү түүвэр судалгааг зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэн хамтран ажилласан ЭМЯам болон ЭМХТөвийн хамт олонд талархал илэрхийлье.

Сэдвийн судлагдсан байдал

Гадаадад эмчлүүлэгч Монгол иргэдийн эмчилгээний зардлыг тооцоолох судалгаа, Монголбанк (2005) Уг судалгаанд Алтанбулаг, Замын-Үүд боомтоор дамжин гадаад улс руу эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахаар аялж буй 380 иргэнийг хамруулсан. Нийт иргэдийн 76% нь БНХАУ-ду, үлдсэн 24% нь ОХУ-д зорчиж байсан бөгөөд нэг иргэн дунджаар 3270 ам.долларыг эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад зарцуулахаар төлөвлөж байна гэж хариулжээ. Судалгааны эх олонлогийг эрүүл мэндийн яамны мэдээлэлд үндэслэн 6280 хүнээр төлөөлүүлэн авсан байна. Уг судалгаанд онгоцоор аялж буй иргэдийг хамруулж чадаагүй тул зардлын тооцоо дутуу үнэлэгдсэн байх магадлалтай.

---

² Олон улсын валютын сан, Дэлхийн улс орнуудын төлбөрийн тэнцлийн статистикийн нэгтгэл мэдээ

Гадаад улсад эмчлүүлэгч иргэдийн зардлын судалгаа, Монголбанк (2013) Энэхүү судалгааг БНСУ, БНХАУ-д суугаа Монгол Улсын элчин сайдын яамд болон Тайланд улсын Төв банкаар дамжуулан тухайн улсуудын эрүүл мэндийн байгууллагаас авсан түүвэрт үндэслэн боловсруулсан. Судалгааны үр дүнгээр БНСУ-д 2010, 2011 онуудад манай улсын 1860, 3266 иргэн эмчлүүлж, нэг хүн дунджаар 2161, 2153 ам.доллар буюу нийт 4.0 сая, 7.0 сая ам.долларыг тус тус зарцуулсан гэсэн тооцоо гарсан. БНХАУ-д жилд дунджаар 9000 иргэн эмчлүүлж, нэг хүн дунджаар 2378 ам.доллар, нийт 21 сая ам.долларыг тус улсад эмчлүүлэх үедээ зарцуулсан гэсэн тооцоо хийсэн. Харин Тайланд улсад 2011, 2012 онд манай улсын иргэд нийт 3.2 сая, 3.7 сая ам.долларыг тус тус зарцуулсан байна.

Гадаадад эмчлүүлэгчдийн зардлын судалгаа, Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв (2013) 2012 оны 7, 8 дугаар сард галт тэрэг, нисэх онгоцоор аялах гэж буй 2824 зорчигчийн дунд түүвэр судалгааг зохион байгуулахад 4.6% буюу 130 зорчигч нь гадаадад эмчлүүлэх зорилгоор аялж байсан бөгөөд нэг эмчлүүлэгчийн дундаж зардал нь 6381 ам.доллар гэж тогтоосон. Уг судалгаагаар гадаад улсад эмчилгээ хийлгэсэн Монгол иргэдийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт байхгүй, зөвхөн гадаад оронд эмчлүүлэхээр улсын төсвөөс санхүүгийн дэмжлэг авсан иргэдийн тоо мэдээллээр эрүүл мэндийн статистикийн мэдээлэл хязгаарлагддаг гэсэн дүгнэлтийг хийжээ.

Гадаад улсад эмчлүүлэгч иргэдийн зардлын судалгаа, Монголбанк (2015) Гадаад улсад эмчлүүлэх зорилгоор 2011-2015 онд иргэдийн зардлын мэдээллийг тооцсон. Ингэхдээ өмнөх судалгаанууд, ӨНЭЗС, улсын төсвөөс буцалтгүй тусламж авсан иргэдийн мэдээлэл, гадаад улсын эрүүл мэндийн байгууллагуудын мэдээ, гадаадын эмнэлгийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газрууд болон бусад улсын төв банкуудын мэдээллийг харьцуулан судалж тооцооллыг хийсэн. Судалгаагаар БНСУ-д 2011-2014 оны хооронд жилд дунджаар 4250 хүн эмчлүүлж 16 сая ам.долларыг, БНХАУ-д 7800 хүн эмчлүүлж 21 сая ам.долларыг, Тайланд улсад 1254 хүн эмчлүүлж 4 сая ам.долларыг, Энэтхэг улсад 140 хүн эмчлүүлж 3.5 сая ам.долларыг тус тус зарцуулсан гэж тооцсон.

Гадаадад эмчлүүлэгчдийн зардлын судалгаа, Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв (2019) Энэ судалгаанд Засгийн газрын “Журам батлах тухай” 2011 оны 226 тоот тушаал, Эрүүл мэндийн сайдын 2017 оны “Жагсаалт, журам шинэчилэн батлах тухай” А/370 дугаар тушаалын хүрээнд зайлшгүй шаардлагаар гадаад оронд эмчлүүлсэн иргэдэд олгодог буцалтгүй тусламжийг авсан иргэдийн зардлын мэдээллийг харуулсан. Судалгааны үр дүнгээр 2016-2018 онд дунджаар 104 хүн Эрүүл мэндийн яамнаас буцалтгүй тусламж авсан бөгөөд эмчлүүлэгчдийн дундаж зардал нь 2621 мянган ам.доллар байна гэж тооцсон байна.

БҮЛЭГ 1. ТҮҮВЭР СУДАЛГАА

1.1 Судалгааны арга, түүвэрлэлт

1.1.1 Судалгааны зорилго

Монгол улсын гадаад секторын статистикийн чанарыг сайжруулах, эрүүл мэндийн салбарын бодлого төлөвлөлтөд дэмжлэг үзүүлэх мэдээллийг олж авах зорилгоор Эрүүл мэндийн яам, Монголбанк, Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв хамтран “Гадаадад эмчлүүлсэн Монгол иргэдийн зардлын түүвэр судалгаа”-г зохион байгуулав.

1.1.2 Судалгааны арга

Түүвэр судалгааны асуулгын мэдээллийг Дэлхийн банкны “САРГ” системд суурилан вэб линк хэлбэрээр боловсруулсан. Судалгааны асуулгын маягтыг ижил төстэй бусад түүвэр судалгааны маягтай нийцүүлэн боловсруулсан бөгөөд маягт нь ерөнхий мэдээлэл, зардлын мэдээлэл болон санал гэсэн 3 үндсэн хэсгээс бүрдэнэ.

1.1.3 Судалгааны түүвэрлэлт

Судалгаанд 2018 - 2020 оны хооронд Гадаад улсад эмчилгээ оношилгоо хийлгэсэн 421 иргэний мэдээллийг хамруулсан. Судалгааны асуулгыг улсын төв эмнэлгүүд, гадаадын эмнэлгийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газар, гадаад улсад эрүүл мэндийн зуучлалын үйлчилгээ үзүүлэгч ААН-үүд болон ЭМХТ-өөр дамжуулан цуглуулсан. Гэвч COVID-19 халдварын тархалтаас шалтгаалан түүврийн мэдээллийг цуглуулах ажлын явц удаашралтай байсан. Тиймээс Монголбанк, ЭМХТ-ийн цахим хуудсанд судалгааны асуулгын линкийг байршуулан түүврийг авснаар судалгааг амжилттай дуусгах нөхцөл бүрдсэн. Мөн 2018-2020 оны хооронд ЭМЯ-наас Зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эмчлүүлсэн иргэдэд олгодог эрүүл мэндийн зардлын буцалтгүй тусламж авсан иргэдийн мэдээллийг хамруулсан бөгөөд эдгээр иргэд нийт түүврийн 50 орчим хувийг бүрдүүлж байна.

Монголбанк хилээр нэвтэрсэн иргэдийн мэдээллийг Хил хамгаалахын ерөнхий газраас авч гадаад секторын статистикийн тооцоололд ашигладаг. ХХЕГ мэдээндээ хилээр гарч буй иргэдийг аяллын зорилгоос нь хамааруулж (i) албан, (ii) хувийн, (iii) жуулчин, (iv) ажиллах, (v) суралцах, (vi) байнга оршин суудаг, (vii) бусад гэсэн ангиллаар бүртгэдэг бөгөөд “эмчилгээ, оношилгооны зорилгоор” хилээр зорчсон гэсэн ангилал байдаггүй. Түүнчлэн Эрүүл мэндийн яам, салбарын бусад байгууллагуудад ч гадаадад эмчлүүлэгчдийн тооны албан ёсны статистик байдаггүй.

Тиймээс Монголбанк нь төлбөрийн тэнцлийн статистикт эрүүл мэндийн зорилгоор аялсан иргэдийн зардлыг тооцохдоо иргэдийн тооноос хамааруулахгүй, харин 2013, 2015 онд хийсэн судалгаанд үндэслэн банкны системээр гадагш шилжүүлсэн эмчилгээний зардлын гүйлгээний дүнг тодорхой хувиар өсгөж тооцдог байсан.

Энэ удаа бид гадаадад эмчлүүлэгчдийн тоог өмнөх судалгаанууд болон түүврийн мэдээлэлд үндэслэж, төлбөрийн тэнцлийн статистикт ашигладаг “нийт жуулчны тоо”-ноос тодорхой

хувиар тооцон тусгаж байна. ХХЕГ-ын мэдээний (i) жуулчин, (ii) хувийн зорилгоор аялсан иргэдийн нийлбэрийн тодорхой хувиар “нийт жуулчны тоо”-г бодно.

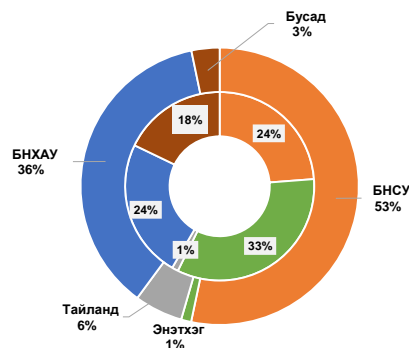
Нийт жуулчдын тооноос эмчлүүлэгчдийн тоог тооцох хувийн жинг хүснэгт 1-д харуулав.

Хүснэгт 1. Гадаадад эмчлүүлэгчдийн тоо, түүврийн хэмжээ, 2018 он

№	Улс	2018 онд гадаадад зорчсон жуулчдын тоо (N)	Эрүүл мэндийн зорилгоор гадаадад зорчсон иргэдийн тоо*		Авсан түүврийн хэмжээ
			Нийт жуулчдад эзлэх хувийн жин*	Эмчлүүлэгчдийн тоо*	
1	БНСУ	61 284	18%	11 031	44
2	Энэтхэг	1 615	15%	242	62
3	Тайланд	7 758	15%	1 164	2
4	БНХАУ	75 836	10%	7 584	44
5	Бусад	135 162	0,5%	676	33
	Нийт	281 655	7%	20 696	185

Эх сурвалж: ХХЕГ, Судлаачийн тооцоолол*

Дүрслэл 1. Түүвэрлэлтийн бүтэц, 2018 он

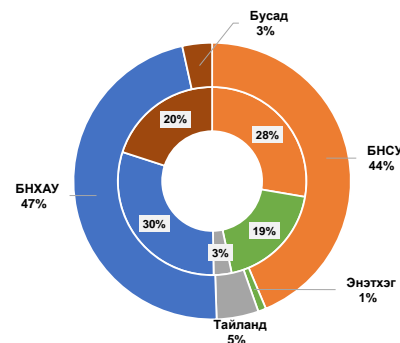

Хүснэгт 2. Гадаадад эмчлүүлэгчдийн тоо, түүврийн хэмжээ, 2019 он

№	Улс	2019 онд гадаадад зорчсон жуулчдын тоо (N)	Эрүүл мэндийн зорилгоор гадаадад зорчсон иргэдийн тоо*		Авсан түүврийн хэмжээ
			Нийт жуулчдад эзлэх хувийн жин	Эмчлүүлэгчдийн тоо	
1	БНСУ	52 484	18%	9 447	54
2	Энэтхэг	1 340	15%	201	37
3	Тайланд	7 051	15%	1 058	6
4	БНХАУ	101 811	10%	10 181	59
5	Бусад	149 843	0,5%	749	39
	Нийт	312 529	7%	21 636	195

Эх сурвалж: ХХЕГ, Судлаачийн тооцоолол*

Дүрслэл 2. Түүвэрлэлтийн бүтэц, 2019 он

БНСУ-ын аялал жуулчлалын байгууллага(КТО) ирүүлсэн мэдээндээ тус улс 2018 онд Монгол улсын 14,042 иргэнд эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлсэн гэж мэдээлжээ. Энэхүү иргэдийн тоонд Солонгос улсад удаан хугацаагаар ажиллаж, амьдарч буй манай иргэдийн тоо орсон байх магадлалтай юм. Тиймээс төлбөрийн тэнцлийн статистикт ашиглахдаа уг тоог тодорхой хувиар бууруулав³.

Төлбөрийн тэнцэлд ашиглах гадаадад эмчлүүлэгчдийн тооны хувьд: БНСУ-д эмчлүүлэгчдийн хувийн жинг хамгийн их буюу нийт жуулчдын 18%, харин бусад улсын хувийн жинг Монголбанкны 2015 оны судалгаа, бусад судалгаатай нийцүүлэн тооцлоо. Тодруулбал: БНХАУ-д жилд дунджаар манай улсын 5000-7000 иргэн эмчлүүлэх зорилгоор аялсан⁴, энэ нь тус улсад жуулчлалын зорилгоор зорчсон иргэдийн 10%-тай тэнцүү байна. Энэтхэг, Тайланд улсад жуулчлалын зорилгоор аялагчдын тоо харьцангуй бага байгаа тул эмчлүүлэгчдийн хувийн жин харьцангуй өндөр буюу 15%-тай тэнцүү байна. Энэ тооцоо нь

³ Төлбөрийн тэнцлийн статистикт манай улсын эдийн засгийн харьяатуудын мэдээллийг тусгах бөгөөд 1 жил буюу түүнээс дээш хугацаанд гадаад улсад ажиллаж амьдарч буй манай улсын иргэдийн мэдээллийг аяллын орлого, зарлагын мэдээнд оруулан тооцохгүй.

⁴ Гадаадад эмчлүүлэгч иргэдийн зардлыг судалгаа 2015, Монголбанк

Тайландын Бумрунград эмнэлгийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газрын мэдээ, ЭМЯ-наас буцалтгүй тусламж авч, манай судалгаанд хамрагдсан иргэдийн мэдээлэлтэй нийцтэй болно.

Эмчлүүлэгчдийн нийт жуулчдад эзлэх хувийн жинг бусад улс орнуудын хувьд тооцоходоо 0.5% байхаар тооцоолов. Эдгээр хувийн жинг нэгтгэвэл жилд дунджаар нийт жуулчдын 7% нь эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах зорилгоор зорчсон бөгөөд 2018 онд 20696 иргэн, 2019 онд 21636 иргэн гадаад улсаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авсан гэж үзэв.

Дээрх дүнг улсаар ангилбал: 2018 онд гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн 53% нь БНСУ, 36% нь БНХАУ, 6% нь Тайланд, 1% нь Энэтхэг, үлдсэн 3% нь бусад улсаас, 2019 онд эмчлүүлэгчдийн 47% нь БНХАУ, 43% нь БНСУ-д, 5% нь Тайланд 1% нь Энэтхэг улсад зорчин эмчилгээ үйлчилгээ авсан гэсэн тооцоо гарч байна.

Энэ удаагийн судалгаагаар нийт 421 иргэн мэдээлэл ирүүлснээс зардлын мэдээлэл бүрэн 406 иргэний мэдээллийг тооцоонд ашиглав. Эдгээр иргэдээс 185 иргэн 2018 онд, 195 иргэн, 26 иргэн 2020 онд гадаад улсаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авсан байх бөгөөд түүвэрт эзлэх хувийн жинг улсаар ангилбал: 2018 онд эмчлүүлэгчдийн 33% нь Энэтхэг, 24% нь БНСУ болон БНХАУ, 1% нь Тайланд, үлдсэн 18% нь бусад улс оронд эмчлүүлсэн байна. Харин 2019 онд эмчлүүлэгч иргэдийн 30% нь БНХАУ, 28% нь БНСУ, 19% нь Энэтхэг, үлдсэн 20% нь бусад улсад эмчлүүлсэн гэж хариулжээ.

Түүврийн энэ мэдээллийг тооцооллын хувьтай харьцуулбал: БНСУ болон БНХАУ-ын хувьд эх олонлогтой нийцтэй буюу 2018, 2019 онд харгалзан 48%, 58%-ийг тус тус бүрдүүлсэн. Харин Энэтхэг улсад эмчлүүлэгчдийн тоо зөрүүтэй байгаа нь нийт түүврийн 50 орчим хувийг зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эмчлүүлж, ЭМЯ-наас буцалтгүй тусламж авсан иргэдийн мэдээлэл бүрдүүлсэн, улмаар нийт тусламжийн 30%-ийг Энэтхэг улсад эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс засал хийлгэсэн иргэдийн мэдээлэл орсноор тус улсын түүвэрт эзлэх хувийн жин өндөр гарахад нөлөөлсөн байна.

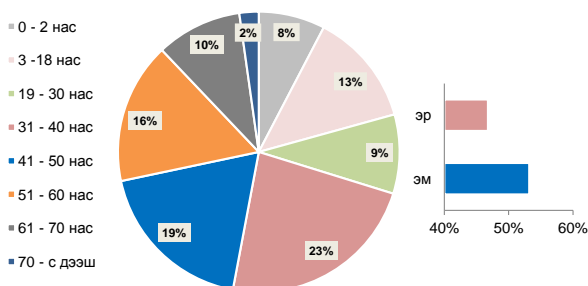

1.2 Түүвэр судалгааны үр дүн

1.2.1 Ерөнхий мэдээлэл

Судалгаанд оролцсон 406 иргэнээс хамгийн бага нь 4 сартай, хамгийн ахмад нь 85 настай, оролцогчдын дундаж нас 38 байна.

Дүрслэл 3. Насны бүлэг, хүйсээр

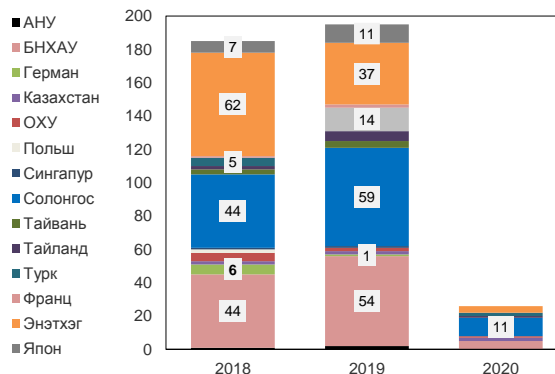

Судалгаанд хамрагдсан иргэдийг насны бүлгээр ангилбал нийт оролцогчдоос 94 иргэн 31-40 настай (23%), 76 иргэн 41-50 настай (19%), 66 иргэн 51-60 настай (16%), 53 иргэн 3-18 настай (13%), 40 иргэн 61-70 настай (10%), 37 иргэн 19-30 настай (9%), 31 иргэн 0-2 настай (8%), 9 иргэн 70-аас дээш настай (2%) байна.

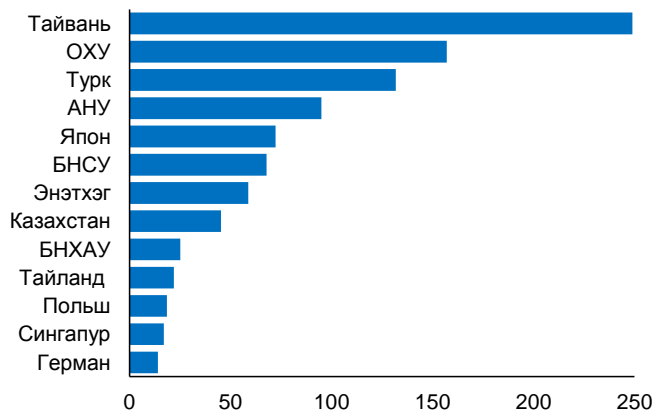
Хүйсийн бүтцийн хувьд судалгаанд оролцогчдын 53% буюу 216 иргэн эмэгтэй, 47% буюу 190 иргэн эрэгтэй байна.

Дүрслэл 4. Судалгаанд оролцогчдын тоо, улсаар

Нийт судалгаанд хамрагдсан иргэдийг улсаар нь ангилан харуулбал, БНСУ-д 28% нь буюу 114 иргэн, БНХАУ, Энэтхэг улсуудад тус тус 25% нь буюу 103 иргэн, Турк улсад 5% нь буюу 21 иргэн, Япон улсад 4% нь буюу 18 иргэн зорчин эмчилгээ, оношилгоо хийлгэсэн байна.

Дүрслэл 5. Гадаадад эмчлүүлсэн дундаж хугацаа

Судалгаанд оролцогчдоос хамгийн их хугацааг эмчилгээнд зарцуулсан иргэн нийт 1095 хоног зарцуулсан бол хамгийн бага нь 1 хоног зарцуулжээ. Нэгтгэн тооцвол иргэд дунджаар 64 хоног зарцуулдаг гэсэн үр дүн гарлаа. Дундаж хугацааг үйлчилгээний төрлөөр ангилан харуулбал мэс засал хийлгэхэд 80 хоног, эмчилгээ сувилгаа хийлгэхэд 36 хоног, давтан эмчилгээ хийлгэхэд 35 хоног, үзлэг оношилгоонд 17 хоног, бусад үйлчилгээ (гоо сайхны мэс ажилбар, амаржих г.м) авахад дунджаар 48 хоног зарцуулсан байна.

Гадаадад зорчсон арга хэлбэрийн хувьд нийт судалгаанд оролцогчдын 55% буюу 224 иргэн хувиараа, 30% буюу 120 иргэн гадаадын эмнэлгийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газар болон гадаадад эрүүл мэндийн үйлчилгээнд зуучлагч байгууллагаар дамжуулан, 7% буюу 29 иргэн эмнэлгийн эмч, мэргэжилтнээр, үлдсэн 8% буюу 32 иргэн бусад арга хэлбэрээр зорчсон байна.

Дүрслэл 6. Гадаадад зорчсон арга хэлбэр

Үйлчилгээний төрлөөр ангилан харвал судалгаанд оролцогчдын 78% нь мэс засал, 15% нь үзлэг оношилгоо, 4% нь эмчилгээ, сувилгаа, 2% нь давтан эмчилгээ, 1% нь бусад эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах зорилгоор зорчжээ.

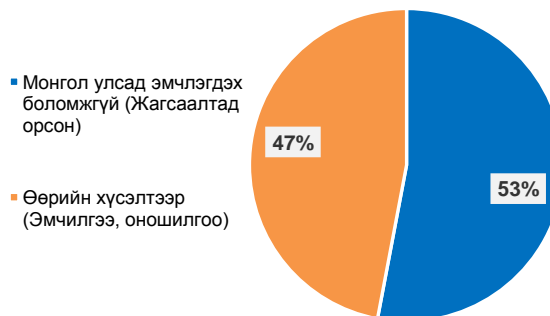
Хүснэгт 3. Үйлчилгээний төрөл

№	Үйлчилгээний төрөл	2018	2019	2020	Нийт
1	Давтан эмчилгээ	5	2		7
2	Мэс засал	146	152	20	318
3	Үзлэг, оношилгоо	27	29	5	61
4	Эмчилгээ, сувилгаа	4	12	1	17
5	Бусад (Гоо сайхны мэс ажилбар, амаржих г.м)	3			3
	Нийт	185	195	26	406

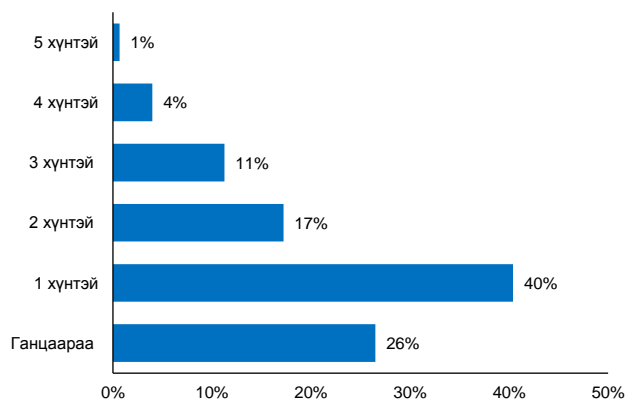
Давтан эмчилгээ хийлгэдэг эсэх гэсэн асуултанд нийт судалгаанд оролцогчдын 17% нь буюу 71 иргэн тийм гэж хариулсан бөгөөд дунджаар жилд 2 удаа давтан эмчилгээ хийлгэдэг гэжээ.

Дүрслэл 7. Гадаадад эмчлүүлсэн шалтгаан

Судалгаанд оролцогчдоос гадаадад эмчлүүлэх болсон шалтгааныг асуухад нийт оролцогчдын 53% нь Монгол улсад эмчлэгдэх боломжгүй учраас, үлдсэн 47% нь өөрийн хүсэлтээр эмчлүүлсэн гэж хариулжээ. Монгол улсад эмчлэгдэх боломжгүй учраас гэж хариулсан иргэдийн тоо өндөр байгаа нь энэхүү судалгаандаа зайлшгүй шаардлагаар гадаадад эмчлүүлж ЭМЯамнаас буцалтгүй тусламж авсан иргэдийн мэдээллийг бүрэн оруулснаар, тэдний түүвэрт эзлэх хувийн жин өндөр гарсан байх магадлалтай юм.

Дүрслэл 8. Хамт явсан хүний тоо (донор, сахиур г.м)

Гадаад улсад зорчин эмчлүүлэхдээ хамт явсан хүний тоог тодруулахад: судалгаанд оролцогчдын 40% нь буюу 164 иргэн 1 хүнтэй, 26% буюу 108 иргэн ганцаараа, 17% нь буюу 70 иргэн 2 хүнтэй, 11% нь буюу 46 иргэн 3 хүнтэй, 4% буюу 16 иргэн 4 хүнтэй, 1% нь буюу 3 иргэн 5 хүнтэй тус тус хамт явсан байна. Хамт явсан хүний тоо гэдэгт эрүүл мэндийн

үйлчилгээ авахад нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор тухайн иргэнээс бусад донор, сахиур гэх мэт хүмүүсийг тооцсон болно.

ОУВС-гийн төлбөрийн тэнцлийн статистик тооцох аргачлалын дагуу эмчилүүлэх зорилгоор гадаад улсад зорчиж буй иргэнтэй хамт явсан донор, сахиурын зардлын дүнг эрүүл мэндийн үйлчилгээний дүнд нэгтгэн тусгах шаардлагатай байдаг. Ингэснээр эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахтай холбоотой гарсан нийт бодит зардалыг тооцох боломж бүрдэх юм.

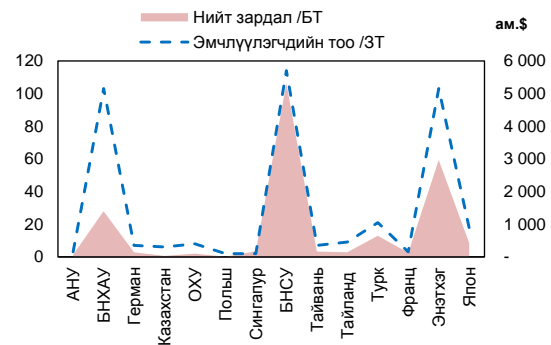
1.2.2 Зардлын мэдээлэл

Нийт судалгаанд оролцсон иргэдээс 114 иргэн БНСУ-д эмчлүүлж, нийт 5.3 сая ам.долларыг эмчилгээ, үйлчилгээний төлбөрт төлсөн бөгөөд энэ дүн нь нийт судалгаанд оролцогчдын эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахдаа зарцуулсан нийт зардлын 46%-ийг эзэлж байна. Харин нийт зардлын 25%-ийг буюу 3.0 сая ам.долларыг Энэтхэг улсад эмчлүүлэхэд, 12% буюу 1.4 сая ам.долларыг БНХАУ-д эмчлүүлэхдээ тус тус зарцуулсан байна.

Хүснэгт 4. Эмчилгээний зардал, мянган ам.доллар

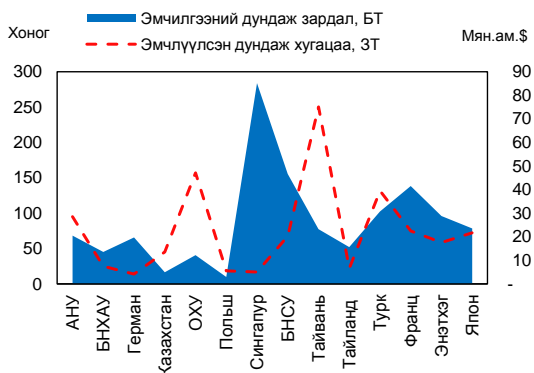
№	Улс	2018	2019	2020	Нийт зардал
1	АНУ	0	61	-	61
2	БНХАУ	631	645	122	1 398
3	Герман	92	46	-	138
4	Казахстан	4	8	18	30
5	ОХУ	7	10	81	98
6	Польш	6	-	-	6
7	Сингапур	24	147	-	170
8	БНСУ	1 838	2 991	488	5 317
9	Тайвань	30	132	-	163
10	Тайланд	13	127	1	141
11	Турк	235	369	42	645
12	Франц	44	81	-	125
13	Энэтхэг	1 918	919	131	2 968
14	Япон	135	288	-	424
	Нийт	4 977	5 824	882	11 683

Дүрслэл 9. Нийт эмчилгээний зардал, эмчлүүлэгчдийн тоо

Нийт эмчлүүлэгчдийн тоо болон эмчилгээний нийт зардлын хоорондын хамаарлыг дүрслэл 8-д харуулав. Эндээс эмчлүүлэгчдийн тоо болон зардлын хооронд тодорхой хамаарал байгааг харж болохоор байна. Тухайлбал, судалгаанд хамрагдсан иргэдээс хамгийн их иргэд БНСУ-д зорчин эмчилгээ оношилгоо хийлгэсэн бөгөөд зардал нь нийт зардалд хамгийн их хувийг эзэлж байна. Уг хамаарал бусад улсуудын хувьд давтагдаж байна. Харин БНХАУ-ын хувьд эмчлүүлэгчдийн тоо өндөр хэдий ч эрүүл мэндийн үйлчилгээнд төлсөн зардлын дүн бага байгаа нь эрүүл мэндийн үйлчилгээний төрлөөс хамааралтай байж болно.

Дүрслэл 10. Дундаж зардал, эмчлүүлсэн хугацаа

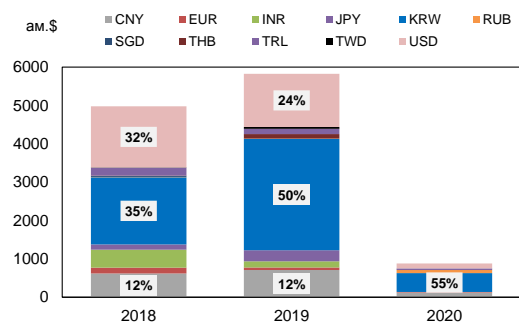

ам.доллар, 90 ам.доллар байна.

Эмчлүүлсэн дундаж хугацаа болон дундаж зардлын мэдээллээс харвал Сингапур улсад эмчлүүлсэн иргэд хамгийн бага буюу 17 хоногийн эмчилгээнд хамгийн өндөр буюу 85 мянган ам.долларыг зарцуулсан байна. Ингэснээр нэг өдөрт ногдох эрүүл мэндийн зардлын дүн тус улсад хамгийн өндөр буюу 5 мянган ам.доллар байна. Харин ОХУ, Тайвань улсад эмчлүүлсэн иргэдийн нэг өдөрт ногдох эрүүл мэндийн зардал хамгийн бага буюу 80

Дүрслэл 11. Нийт зардал, валютын бүтцээр

Эмчилгээний зардлын валютын бүтцийг харвал манай улсын иргэд гадаад улсаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахдаа хамгийн их буюу нийт зардлын 44%-ийг БНСУ-ын вон, 27%-ийг АНУ-ын доллар, 12%-ийг БНХАУ-ийн юань, 5%-ийг Энэтхэг улсын рупи, 3%-ийг Туркийн лира, 2%-ийг еврогоор тус тус төлсөн байна.

Судалгаанд оролцсон 406 иргэн 2018-2020 оны хооронд гадаад улсад эмчлүүлэхдээ нийт 11.7 сая ам.долларыг зарцуулсан байна. Үүнээс 2018 онд 185 иргэн 5.0 сая ам.доллар, 2019 онд 195 иргэн 5.8 сая ам.доллар, 2020 онд 26 иргэн 882 мянган ам.доллар тус тус зарцуулжээ.

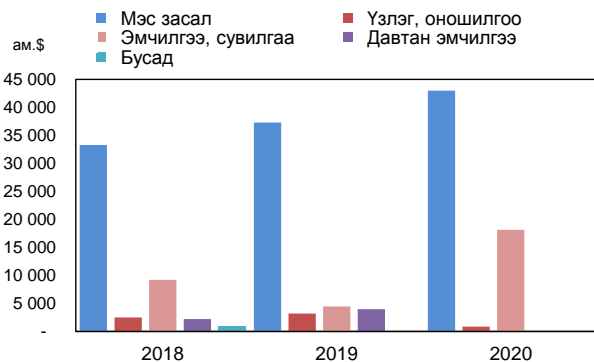
Хүснэгт 5. Нийт эмчилгээний зардал, үйлчилгээний төрлөөр

№	Үйлчилгээний төрөл	2018		2019		2020		Нийт		Нэг хүнд ногдох зардал,\$
		Зардал,\$	Эмчлүүлэгчдийн тоо	Зардал,\$	Эмчлүүлэгчдийн тоо	Зардал,\$	Эмчлүүлэгчдийн тоо	Зардал,\$	Эмчлүүлэгчдийн тоо	
1	Мэс засал	4 859 508	146	5 670 643	152	859 636	20	11 389 788	318	35 817
2	Үзлэг, оношилгоо	66 698	27	91 890	29	4 231	5	162 819	61	2 669
3	Эмчилгээ, сувилгаа	36 849	4	53 420	12	18 138	1	108 407	17	6 377
4	Давтан эмчилгээ	10 879	5	7 874	2			18 754	7	2 679
5	Бусад	3 047	3					3 047	3	1 016
	Нийт	4 976 981	185	5 823 828	195	882 005	26	11 682 815	406	28 775

Нийт судалгаанд оролцогчдын 78% нь мэс засал хийлгэж 11.4 сая ам.долларын зардал гаргасан бол 61 иргэн үзлэг, оношилгоонд нийт 163 мянган ам.доллар, 17 иргэн эмчилгээ, сувилгаанд 108 мянган ам.доллар, 7 иргэн давтан эмчилгээнд 19 мянган ам.доллар, 3 иргэн бусад эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахдаа 3 мянган ам.долларыг тус тус зарцуулсан байна.

Нэг хүнд ногдох зардлын хувьд дээрх онуудад дунджаар мэс заслын төлбөрт 35.8 мянган ам.доллар, эмчилгээ сувилгаанд 6.4 мянган ам.доллар, давтан эмчилгээ болон үзлэг оношилгоонд тус тус дунджаар 2.7 мянган ам.долларыг тус тус зарцуулжээ.

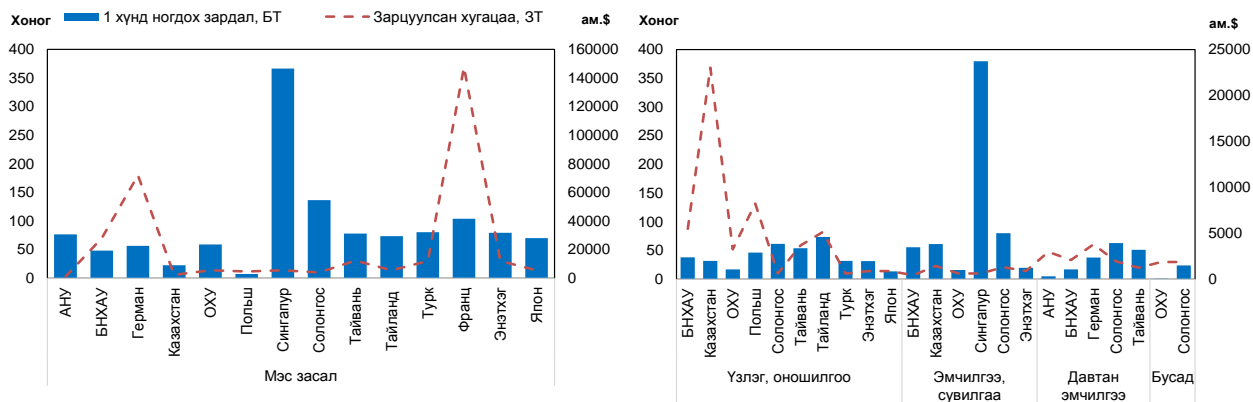
Дүрслэл 12. Дундаж зардал, үйлчилгээний төрлөөр

2018-2020 оны хоорондох эмчилгээний дундаж зардлын өөрчлөлтийг үйлчилгээний төрлөөр харуулав. Мэс заслын дундаж зардал 2018 онд 33.3 мянган ам.доллар, 2019 онд 37.3 мянган ам.доллар байсан бол 2020 онд 43 мянган ам.долларт хүрч өсчээ. Гадаадад эмчилгээ, сувилгааны зорилгоор 2018 онд зорчсон 4 иргэн манай судалгаанд оролцож дунджаар 9.2 мянган ам.доллар зарцуулснаа мэдээлсэн бол 2019 онд 12 иргэн дунджаар 4.5 мянган ам.доллар зарцуулсан

хэмээн мэдэгджээ. Харин 2020 оны хувьд манай судалгаанд оролцсон иргэдээс 1 иргэн гадаадад эмчилгээ сувилгаа хийлгэн 18.2 мянган ам.доллар төлсөн байна. Давтан эмчилгээнд 2018 онд 5 иргэн дунджаар 2.2 мянган ам.доллар, 2019 онд 2 иргэн дунджаар 3.9 мянган ам.долларыг зарцуулсан гэж хариулжээ.

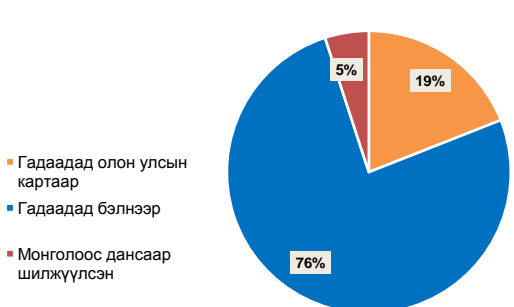
Дүрслэл 13. Дундаж зардал, зарцуулсан хугацаа, улсаар

Дундаж зардал болон эмчлүүлсэн хугацааг эрүүл мэндийн үйлчилгээний төрлөөр ангилан дүрслэл 12-г харуулав. Хамгийн их хугацаа зарцуулан эрүүл мэндийн үйлчилгээ авсан иргэдийн зардлын мэдээллийг харвал: Франц улсад 3 иргэн мэс засал хийлгэж, дунджаар 369 хоногийг эрүүл мэндийн үйлчилгээ авч, 41.5 мянган ам.долларын дундаж зардал гаргасан гэж мэдээлжээ. Герман улсад 6 иргэн мэс засал хийлгэхэд дунджаар 180 хоног зарцуулж, 22.6 мянган ам.долларын зардал гаргасан гэжээ. Харин үзлэг, оношилгоо хийлгэхээр Казахстан улсад зорчсон 2 иргэн дунджаар 369 хоногт 2 мянган ам.доллар зарцуулсан гэж хариулсан байна.

Судалгаанд хамрагдсан 406 иргэнээс 120 иргэн гадаадын эмнэлгийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газар болон гадаад улсад эрүүл мэндийн зуучлалын үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллагаар дамжуулан зорчсон гэж мэдээлсэн. Үүнээс 5 иргэн зуучлалын байгууллагад 9.5 мянган ам.доллар төлсөн гэж мэдээлсэн байна.

Дүрслэл 14. Нийт эмчилгээний зардал, төлбөрийн арга хэрэгслээр

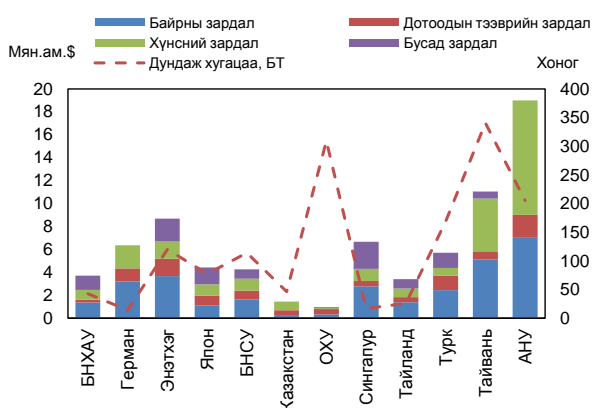

Эмчилгээний зардлыг төлбөрийн хэрэгслээр ангилбал: нийт эмчилгээний зардлын 76%-ийг гадаадад бэлнээр, 19%-ийг олон улсын картаар, 5%-ийг дансаар шилжүүлэн төлсөн байна.

Улсаар ангилбал: Сингапур, Япон, АНУ-д эмчилгээ хийлгэсэн иргэд эмчилгээний төлбөрөө 100% олон улсын картаар, Тайланд эмчлүүлэгчид 57%, Турк болон Тайваньд 33%-ийг картаараа төлжээ. Харин Герман, Казахстан, Польш улсуудад эмчлүүлэгчид

эмчилгээний төлбөрөө 100% бэлнээр, Энэтхэг улсад эмчлүүлчид 88%, БНХАУ-д 86%, ОХУ-д 80%, БНСУ-74%, Турк болон Тайваньд 67%-ийг тус тус бэлнээр төлж барагдуулжээ.

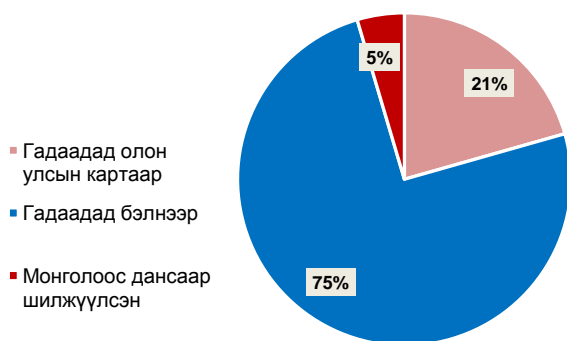
Дүрслэл 15. Эмчилгээнээс бусад зардал

Гадаадад эмчлүүлэх үед гарсан бусад зардлын мэдээллийг судалгаанд оролцогчид дараах байдлаар ирүүлэв. Үүнд, АНУ-д эмчлүүлсэн иргэд эмчилгээнээс бусад зардалд хамгийн өндөр дүнг зарцуулсан буюу хүнсний зардалд 10 мянган ам.доллар, байранд 7 мянган ам.доллар, дотоодын тээвэрт 2 мянган ам.долларыг тус тус төлсөн гэж мэдээлсэн. ОХУ-д эмчлүүлэгчид хамгийн бага буюу байрны зардалд 314 ам.доллар, дотоодын тээвэрт 479 ам.доллар, хоол хүнсэнд 77 ам.доллар, бусад зардалд 80 ам.доллар тус тус төлсөн байна. Бусад зардлын дүн улсуудын хувьд харьцангуй зөрүүтэй байгаа нь тухайн улсаас авсан эмчилгээ, үйлчилгээний төрөл болон эмчлүүлэх үед зарцуулсан хугацаанаас шалтгаалж байна.

Эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахаар гадаадад зорчих үед гарсан бусад зардлын дүнд эзлэх зардлуудын хувийн жинг харвал: 39%-ийг байрны зардалд, 27%-ийг бусад зардалд, 21%-ийг хоол хүнсэнд, 13%-ийг дотоодын тээврийн үйлчилгээнд тус тус зарцуулжээ. Үүнээс, нэг иргэнд ногдох дундаж зардлуудыг тооцвол байрны төлбөрт 2.5 мянган ам.доллар, хоол хүнсэнд 2.0 мянган ам.доллар, бусад зардалд 1.2 мянган ам.доллар, дотоодын тээвэрт 863 ам.долларыг зарцуулсан гэсэн тооцоо гарлаа.

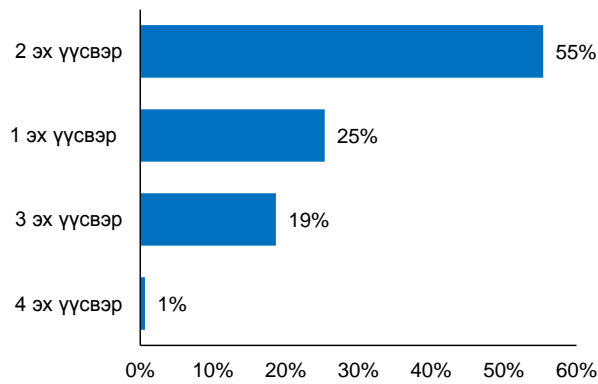
Дүрслэл 16. Бусад зардал, төлбөрийн хэрэгслээр

Нийт бусад зардлыг төлбөрийн хэрэгслээр ангилбал: байрны зардлын төлбөрийг судалгаанд оролцогчдын 81% бэлнээр, 18% нь олон улсын картаар, 1% нь Монголоос дансаар шилжүүлсэн, хоол хүнс, дотоодын тээвэр болон бусад зардлын харгалзан 76%, 77%, 72%-ийг бэлнээр, 19%, 19%, 21%-ийг олон улсын картаар тус тус төлсөн гэж хариулжээ.

Судалгаанд оролцогчдоос гадаадад эмчлүүлэхтэй холбогдон гарсан зардлаа ямар эх үүсвэрээр бүрдүүлсэн тухай асуухад 55% буюу 225 иргэн 2 эх үүсвэрээс тодруулбал нийт зардлын 70-80%-ийг зээлээр, үлдсэн хэсгийг өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн гэж хариулсан байна.

Дүрслэл 17. Зардлын эх үүсвэр

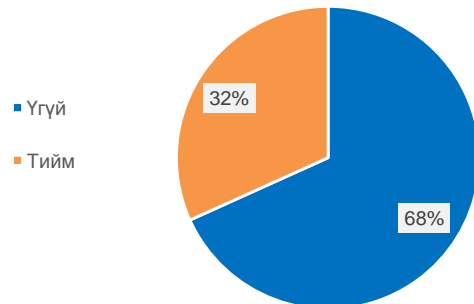

Харин зардлаа зөвхөн нэг эх үүсвэрээс бүрдүүлсэн гэж нийт оролцогчдын 25% нь буюу 103 иргэн хариулсан бөгөөд үүнээс 52 иргэн өөрийн хөрөнгөөр, 46 иргэн зээлээр, 6 иргэн хандив тусламжаар бүрдүүлсэн гэж хариулжээ. Зардлаа өөрийн хөрөнгө, зээл болон хандив тусламж гэсэн 3 эх үүсвэрээс бүрдүүлсэн гэж нийт оролцогчдын 19% нь буюу 77 иргэн хариулсан бөгөөд ингэхдээ дунджаар 50%-ийг зээлээр, 20%-ийг өөрийн

хөрөнгөөр, 30%-ийг хандив тусламжаар бүрдүүлсэн гэж хариулжээ. Тэгвэл зардлаа өөрийн хөрөнгө, зээл, хандив тусламж болон даатгалаас гэсэн 4 эх үүсвэрээс бүрдүүлсэн гэж нийт оролцогчдын 1% буюу 3 иргэн хариулсан байна.

Дүрслэл 18. Эм, хэрэгсэл гадаадаас авдаг эсэх

Та эм, хэрэгслийг гадаадаас тогтмол авч хэрэглэж байгаа юу? гэсэн асуултад судалгаанд оролцогчдын 68% нь буюу 277 иргэн үгүй, 129 иргэн тийм гэж хариулсан бөгөөд жилд дунджаар 577.5 мянган ам.долларын эм, эмнэлгийн хэрэгсэл гадаадаас худалдан авдаг байна.

1.2.3 Чанарын мэдээлэл

Гадаадад улсаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахын давуу болон сул тал, Монгол улсын эрүүл мэндийн салбарын бодлогын талаарх нээлттэй асуулгад судалгаанд оролцогчид дараах байдлаар санал, бодлоо илэрхийлжээ.

Асуулт 1. Гадаадын эмнэлгээс эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахын давуу болон сул тал юу байсан бэ?

Судалгаанд оролцогчид гадаадад эмчлүүлэхийн давуу, сул талыг дараах байдлаар эрэмбэлэн тодорхойлов.

Гадаадад эмчлүүлэхийн давуу тал

- ✓ Оношилгоо үнэн зөв,
- ✓ Эмчилгээний чанар, түргэн шуурхай байдал,
- ✓ Эмнэлгийн орчин нөхцөл, тоног төхөөрөмжийн чанар,
- ✓ Эмч, эмнэлгийн ажилтнуудын ёс зүй, ажлын хариуцлага,
- ✓ Эмч өвчтөний хоорондын харилцаа,
- ✓ Эмч мэргэжилтний ур чадвар, ажлын туршлага,
- ✓ Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн олдоц, чанар, эмийн гаж нөлөө бага байдал,
- ✓ Оношилгоо, эмчилгээг нэг дор хийх чадвартай, эмчилгээний явцын хяналт сайн,
- ✓ Хүнд суртал байхгүй зэрэгт сэтгэл хангалуун байгаагаа илэрхийлсэн байна.

Гадаадад эмчлүүлэхийн сул тал

- Эмчилгээний зардал өндөр
- Цаг хугацаа их шаарддаг
- Гадаадад удаан хугацаанд эмчилгээ оношилгоо хийлгэхэд сэтгэлзүйн асуудал үүсдэг
- Эмчилгээний төлбөрөөс гадна бусад зардал өндөр гардаг
- Онош тодрохгүй хугацаа алдах нөхцөлд зардал төлөвлөснөөс их гарах эрсдэлтэй зэрэг сул талыг дурдсан байна.

Асуулт 2. Та Монгол улсын эрүүл мэндийн салбарын өнөөгийн байдал, цаашид нэн тэргүүнд анхаарах ёстой асуудлын талаарх өөрийн үнэлэлт, саналаа хэлнэ үү?

Судалгаанд оролцогчид манай улсын эрүүл мэндийн салбарын өнөөгийн байдлыг сул болон дунд зэрэг гэж үнэлж, энэ салбараар үйлчлүүлэхэд тулгардаг хүндрэл, салбарын өнөөгийн байдал, сайжруулах боломжийн талаарх дараах саналыг ирүүлсэн байна.

Эрүүл мэндийн салбараар үйлчлүүлэхэд гарч буй хүндрэл, асуудлууд

- Эмнэлгийн хүртээмж, нөхцөл муу, нарийн мэргэжлийн эмч, мэргэжилтэн дутмаг,

- Урьдчилан сэргийлэх үзлэг оношилгоо муу, хавдрын эрт илрүүлгийг хийж чаддаггүй,
- Шинжлэх ухааны дэвшилтэт эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлж чаддаггүй, тоног төхөөрөмжийн хүрэлцээ муу,
- Шинжилгээнүүдийг нэг дор цогцоор авдаггүй, онош тодруулах чадвар муу,
- Лабораторийн шинжилгээний хариуг эмнэлзүйн онош болгох ур чадвар дутмаг,
- Эмнэлгийн ажилтнуудын цалин, хангамж бага тул хүнд суртал, авилга их,
- Эмч, эмнэлгийн ажилтан болон өвчтөний хоорондын харилцаа муу,
- Эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын салбарын хоорондоо уялдаа муу,
- Мэс заслын дараах хяналт, эмчилгээ хангалттай хийгддэггүй,
- Ижил мэргэжлийн эмч нарийн гаргасан онош зөрдөг,
- Гадаадаас оруулж ирдэг эм хэт өндөр үнэтэй. Зарим чухал шаардлагатай эм улсын бүртгэлд байдаггүй тул гаднаас эм оруулж ирэхэд хүндрэл үүсдэг,
- Хувийн эмнэлгүүдийн төлбөр өндөр,
- Дархлаа дарангуйлах эмний хүрэлцээ муу, авахын тулд их цаг алддаг,
- Хариуцлагын тогтолцоо байхгүй, буруу оношилж эмчилгээ хийсэн нь илэрсэн байхад хариуцлага хүлээх хүн олддоггүй,
- Зүрхний хэм алдагдлын мэс засал гардан хийх мэргэжлийн боловсон хүчин дутагдалтай зэрэг асуудлыг хамгийн хүндрэлтэй асуудлаар нэрлэжээ.

Сайжруулах боломжийн талаарх саналууд

- ✓ Эрүүл мэндийн салбарын төсөв, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, аливаа өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт оношлоход чиглэн ажиллах. Улсын эмнэлгүүдийн хэвтэн эмчлүүлэх даацыг нэмэгдүүлэх,
- ✓ Эрүүл мэндийн даатгалын бодлогыг сайжруулах, зайлшгүй шаардлагаар гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн зардлын 5% хүртэл олгож байгааг эрүүл мэндийн даатгалын сангаас нэмэгдүүлэх,
- ✓ Дотооддоо ЭМД-аар авч болох эрүүл мэндийн үйлчилгээний төрлийг нэмэгдүүлэх,
- ✓ Эмнэлгийн эмч нарын ажлын ачааллыг бууруулж, цалин, хангамжийг сайжруулснаар тэдний ажлын хариуцлага нэмэгдэж, эмч өвчтөний харилцаанд эерэгээр нөлөөлөх боломжтой.
- ✓ Орчин үеийн дэвшилтэд технологийг нэвтрүүлэх, бүх төрлийн шинжилгээг дотооддоо ялангуяа улсын эмнэлгүүд нэг дор авдаг болох, үүнтэй уялдуулан эмч, мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг нэмэгдүүлэх, сургаж дадлагажуулах,
- ✓ Лабораторийн хүчин чадал, үзүүлэлтийг нэмэгдүүлэх, шинжилгээнд тулгуурлаж онош тавих. Оношилгооны нэр төрөл, чанарыг сайжруулах,
- ✓ Эрүүл мэндийн системээ шинэчилж, сайжруулах. Эрүүл мэндийн бодлого тодорхойлогч байгууллагад судалгаа, шинжилгээ өргөн хүрээнд хийж, салбарын хөгжлийн бодлогыг зөв тодорхойлох,

- ✓ Зайлшгүй шаардлагаар иргэдийн гадаадаас авч хэрэглэдэг эмийг албан ёсоор бүртгэж, импортоор оруулж ирэх боломжийг бүрдүүлэх,
- ✓ Улсын эмнэлгүүдийн эм тарианы хангалт, эмнэлгийн материаллаг нөөцийг нэмэгдүүлэх, үйлчлүүлэгчдийн тав тухтай байдлыг хангах,
- ✓ Гадаад харилцаагаа сайжруулж бусад улс орны эмнэлгүүдээс туршлага судлан өөрсдийн үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэх,
- ✓ Эрүүл мэндийн яам болон холбогдох байгууллагууд зайлшгүй шаардлагаар гадаадад эмчлүүлэх иргэдэд тухайн өвчнийг эмчилдэг улс орнуудын эмчилгээний арга, өртөг, давуу болон сул талыг судалж, иргэдийг үнэн зөв, хүртээмжтэй мэдээллээр хангах,
- ✓ Эмч нарийн мэргэжлийн ёс зүйг дээшлүүлж, иргэдтэй харилцах харилцааг анхаарах. Өвчний талаарх мэдээллийг иргэдэд ойлгомжтой байдлаар, хангалттай өгдөг байх. Мөн эмч, мэргэжилтнүүдийн ажлын хариуцлагын тогтолцоог сайжруулах,
- ✓ Зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эрхтэн шилжүүлэх мэс засал хийлгэсэн тохиолдолд зардлын 50%-ийг буцаан олгодог болох,
- ✓ Эмч мэргэжилтнүүдийг гадаад улсад мэргэшил дээшлүүлэх, ялангуяа мэс заслын чиглэлээр сургалтад хамруулах,
- ✓ Хувийн эмнэлгүүдэд тогтсон стандарт мөрдүүлэх,
- ✓ Бага насны хүүхдийн оношилгоог сайн хийдэг болох,
- ✓ Донор хүмүүсийг алдаршуулж, улсаас дэмжлэг үзүүлж, тогтмол эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээнд хамруулах,
- ✓ Дархлаа дарангуйлах эмийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, нэг олгохдоо хангалттай хэмжээгээр олгож байх зэрэг арга замаар эрүүл мэндийн салбарын хөгжилд анхаарч ажиллах боломж байгааг онцлон дурджээ.

БҮЛЭГ 2. Гадаад улсад эмчлүүлсэн Монгол иргэдийн нийт зардлын тооцоолол

Судалгааны ажлын энэ хэсэгт 2018-2020 онд гадаад улсад эмчлүүлсэн Монгол иргэдээс авсан түүвэр судалгаанд үндэслэн гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн нийт зардлын мэдээллийн таамаг тооцоог хийв.

Гадаад улсад зорчин эрүүл мэндийн үйлчилгээ авсан иргэдийн албан ёсны бүртгэл байхгүй байгаа нь 2018-2020 оны хооронд гадаадаас авсан эрүүл мэндийн үйлчилгээний нийт зардлыг тооцоход хүндрэл үүсгэж байна. Гадаадад эмчилгээ, оношилгооны зорилгоор зорчсон иргэдийн тоог боломжит эх үүсвэрийн мэдээллийн хүрээнд үндэслэн тооцож хүснэгт 6-д харуулав.

БНСУ-д зорчин эмчилгээ үйлчилгээ авсан иргэдийн тоо болон манай иргэдийн авч буй үйлчилгээний төрлийг Солонгосын аялал жуулчлалын байгууллагын мэдээнд, харин бусад улсуудад эмчлүүлсэн иргэдийн тоог өмнө хийгдсэн ижил төрлийн судалгааны ажлууд болон холбогдох бусад мэдээлэлд үндэслэн тооцоолов.

Төлбөрийн тэнцлийн статистикт нийт жуулчдын тооноос гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн тоог тодорхой хувиар жинлэн тооцсон бөгөөд манай иргэдийн голлон зорчин эрүүл мэндийн үйлчилгээ авдаг БНСУ-д эмчлүүлэгчдийн тоог нийт жуулчдын 18%, Энэтхэг болон Тайланд улсад тус тус 15%, БНХАУ-д 10% байхаар тооцсон бол бусад улс орнуудын хувьд дунджаар 0.5% байхаар тооцож гадаадад эмчлүүлэгч нийт иргэдийн тоог гарган⁵ нийт зардлын дүнг тооцоолоход ашигласан болно.

Хүснэгт 6. Гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн тоо

№	Улс	Нийт жуулчдад эзлэх хувийн жин	2018 онд гадаадад зорчсон жуулчдын тоо	Үүнээс, Эмчлүүлсэн иргэдийн тоо	2019 онд гадаадад зорчсон жуулчдын тоо	Үүнээс, Эмчлүүлсэн иргэдийн тоо
1	БНСУ	18%	61 284	11 031	52 484	9 447
2	БНХАУ	10%	75 836	7 584	101 811	10 181
3	Энэтхэг	15%	1 615	242	1 340	201
4	Тайланд	15%	7 758	1 164	7 051	1 058
5	Бусад	0,5%	135 162	676	149 843	749
	Нийт	7%	281 655	20 696	312 529	21 636

Тооцооллын үр дүнд 2018 онд манай улсын 20696 иргэн, 2019 онд 21636 иргэн гадаад улсад зорчин эрүүл мэндийн үйлчилгээ авсан. Түүвэр судалгаагаар тооцсон дундаж зардлын мэдээлэлд үндэслэн 2018, 2019 онд манай иргэдийн гадаадаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад зарцуулсан нийт зардлыг тооцоолов⁶.

⁵ Бүлэг 1. Түүвэрлэлт хэсэгт дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

⁶ 2020 онд гадаадад зорчин эрүүл мэндийн үйлчилгээ авсан иргэдийн түүвэр судалгаанд хамрагдсан байдал болон нийгмийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан тус оны зардлын мэдээллийг энэхүү судалгаанд тооцоогүй болно.

Хүснэгт 7. Эмчилгээний нийт зардал, улс, үйлчилгээний төрлөөр, 2018 он

№	Улс	Үйлчилгээний төрөл	Мэс засал	Үзлэг оношилгоо	Эмчилгээ, сувилгаа	Давтан эмчилгээ	Бусад	Нийт
1	БНСУ	<i>Хувийн эжин</i>	1%	70%	18%	1%	10%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	110	7722	1986	110	1103	11 031
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	54 574	1 600	5 000	3 938	1 500	2 755
		Нийт зардал	6 020 100	12 354 720	9 927 900	434 412	1 654 106	30 391 239
2	БНХАУ	<i>Хувийн эжин</i>	1%	80%	18%	1%	0%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	76	6067	1365	76	0	7 584
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	19 367	2 388	3 471	1 058		2 740
		Нийт зардал	1 468 831	14 488 924	4 738 785	80 271	-	20 776 811
3	Энэтхэг	<i>Хувийн эжин</i>	60%	20%	19%	1%	0%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	145	48	46	2	0	242
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	31 722	1 966	1 243	2 361		19 686
		Нийт зардал	4 606 026	95 136	57 169	5 713	-	4 764 045
4	Тайланд	<i>Хувийн эжин</i>	10%	50%	39%	1%	0%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	116	582	454	12	0	1 164
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	29 439	4 593	2 413	3 200		6 214
		Нийт зардал	3 426 651	2 673 403	1 095 405	37 248	-	7 232 707
5	Бусад	<i>Хувийн эжин</i>	10%	50%	29%	1%	10%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	68	338	196	7	68	675
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	24133	2032	6514	2780	1500	5 496
		Нийт зардал	1 628 978	685 800	1 275 116	18 765	101 217	3 709 875
Нийт	<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	515	14 757	4 046	207	1 171	20 696	
	Нийт зардал	17 150 586	30 297 983	17 094 375	576 409	1 755 323	66 874 676	

Мэс заслын дундаж зардал БНСУ-д хамгийн өндөр буюу 54.6 мянган ам.доллар, Энэтхэг улсад 31.7 мянган ам.доллар, Тайландад 29.4 мянган ам.доллар, БНХАУ-д 19.4 мянган ам.доллар, бусад улсын хувьд 24.1 мянган ам.доллар байна. Энэ дундаж зардлийн дүнд үндэслэн 2018 онд гадаадад зорчин мэс засал хийлгэсэн иргэдийн нийт зардлыг тооцвол, 17.2 сая ам.доллар зарцуулсан таамаг тооцоо гарав.

Онош тодруулах зорилгоор гадаадад зорчсон иргэд дунджаар Тайланд улсад хамгийн өндөр буюу 4.6 мянган ам.доллар, БНХАУ-д 2.4 мянган ам.доллар, Энэтхэг улсад 1.9 мянган ам.доллар, БНСУ-д 1.6 мянган ам.доллар, бусад улсад 2.0 мянган ам.долларыг тус тус зарцуулж байна. Ингэснээр жилд ойролцоогоор 14.8 мянган иргэн гадаадад зорчин үзлэг оношилгоонд орж, нийт 30.4 сая ам.долларыг зарцуулж байна гэсэн тооцоо гарсан.

Эмчилгээ, сувилгааны зорилгоор зорчиж буй иргэдийн хувьд БНХАУ-д зорчиход 6.5 мянган ам.доллар, БНСУ-д 5.0 мянган ам.доллар, Тайландад 2.4 мянган ам.доллар, Энэтхэгт 2.4 мянган ам.доллар, бусад улсад 9.5 мянган ам.доллар зарцуулж, улмаар 2018 онд нийт 4046 иргэн зорчин 17.1 сая ам.долларын үйлчилгээ авсан байна.

Харин давтан эмчилгээ хийлгэх зорилгоор үйлчлүүлж буй иргэд БНСУ-д зорчин эмчлүүлэхдээ 3.9 мянган ам.доллар, Тайландад 3.2 мянган ам.доллар, Энэтхэг улсад 2.4 мянган ам.доллар, БНХАУ-д 1.1 мянган ам.доллар, бусад улсад 2.8 мянган ам.долларыг тус тус зарцуулж, 2018 онд нийт 207 иргэн 576 мянган ам.долларыг зарцуулсан байна.

Бусад зорилгоор буюу амаржих, гоо сайхны мэс ажилбар зэрэг зорилгоор зорчдог иргэд дунджаар 1.5 мянган ам.доллар зарцуулдаг бөгөөд 2018 онд манай улсын 1171 иргэн зорчиж нийт 1.8 сая ам.долларын үйлчилгээг авчээ.

2018 онд гадаадад эмчлүүлсэн нэг хүнд ногдох дундаж зардлыг тооцвол 3.2 мянган ам.доллар гарсан бөгөөд нийт 20969 иргэн гадаад улсад эмчилгээ, оношилгоо хийлгэж, улмаар нийт 66.9 сая ам.долларын эрүүл мэндийн үйлчилгээг гадаадаас импортолсон байна.

Хүснэгт 8. Эмчилгээний нийт зардал, улс, үйлчилгээний төрлөөр, 2019 он

№	Улс	Үйлчилгээний төрөл	Мэс засал	Үзлэг оношилгоо	Эмчилгээ, сувилгаа	Давтан эмчилгээ	Бусад	Нийт
1	БНСУ	<i>Хувийн эжин</i>	1%	70%	18%	1%	10%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	94	6613	1700	94	945	9 447
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	54 574	1 600	5 000	3 938	1 500	2 755
		<i>Нийт зардал</i>	5 155 708	10 580 774	8 502 408	372 037	1 416 602	26 027 529
2	БНХАУ	<i>Хувийн эжин</i>	1%	80%	18%	1%	0%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	102	8145	1833	102	0	10 181
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	19 367	2 388	3 471	1 058		2 740
		<i>Нийт зардал</i>	1 971 824	19 450 579	6 361 556	107 759	-	27 891 718
3	Энэтхэг	<i>Хувийн эжин</i>	60%	20%	19%	1%	0%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	121	40	38	2	0	201
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	31 722	1 966	1 243	2 361		19 686
		<i>Нийт зардал</i>	3 825 666	79 018	47 484	4 745	-	3 956 913
4	Тайланд	<i>Хувийн эжин</i>	10%	50%	39%	1%	0%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	106	529	412	11	0	1 058
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	29 439	4 593	2 413	3 200		6 214
		<i>Нийт зардал</i>	3 113 572	2 429 145	995 323	33 845	-	6 571 884
5	Бусад	<i>Хувийн эжин</i>	10%	50%	29%	1%	10%	100%
		<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	75	375	217	7	75	749
		<i>Эмчилгээний дундаж зардал</i>	24133	2032	6514	2780	1500	5 496
		<i>Нийт зардал</i>	1 808 081	761 202	1 415 312	20 828	112 345	4 117 769
Нийт	<i>Эмчлүүлэгчдийн тоо</i>	498	15 701	4 201	216	1 020	21 636	
	<i>Нийт зардал</i>	15 874 851	33 300 718	17 322 082	539 215	1 528 948	68 565 813	

Харин 2019 онд 498 иргэн гадаадад мэс засал хийлгэн нийт 15.9 сая ам.доллар, 15701 иргэн үзлэг, оношилгоо хийлгэн 33.3 сая ам.доллар, 4201 иргэн эмчилгээ, сувилгаа хийлгэн 17.3 сая ам.доллар, 216 иргэн давтан эмчилгээ хийлгэж 539 мянган ам.доллар, 1020 иргэн бусад төрлийн эрүүл мэндийн үйлчилгээнд 1.5 сая ам.доллар төлснөөр нийт 21636 иргэн 68.6 сая ам.долларын эрүүл мэндийн үйлчилгээг тус тус гадаадаас авахдаа зарцуулжээ.

Дээр дурдсан зардал нь зөвхөн эрүүл мэндийн үйлчилгээ /эмчилгээ, сувилгаа, оношилгоо г.м/ - тэй холбоотой гарсан зардлууд бөгөөд эмчлүүлэх зорилгоор зорчих үед гарсан бусад зардлын мэдээллийг нэмж тусгаснаар манай иргэдийн гадаадаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад гарсан нийт бодит зардлын дүнг тооцоолох боломжтой юм. Иймд түүвэр судалгаанд хамрагдсан иргэдийн мэдээлэлд үндэслэн 2018, 2019 онд манай иргэдийн гадаадад эмчлүүлэхээр зорчихдоо төлсөн бусад зардлыг тооцов.

Түүвэр судалгааны үр дүнгээр эрүүл мэндийн үйлчилгээнээс бусад зардлын нэг иргэнд ногдох дундаж дүнг тооцвол: байрны төлбөрт 2.5 мянган ам.доллар, хоол хүнсэнд 2.0 мянган ам.доллар, бусад зардалд 1.2 ам.доллар, дотоодын тээвэрт 863 ам.долларыг зарцуулснаар, нийт 6.6 мянган ам.долларыг зарцуулсан гэж судалгаанд оролцогчид мэдээлсэн. Манай түүвэрт хамрагдсан иргэдийн дийлэнх нь зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад зорчин хүнд хэлбэрийн мэс засал хийлгэсэн бөгөөд зөвхөн үзлэг оношилгооны зорилгоор зорчсон иргэдтэй харьцуулахад олон хоногоор гадаадад байсан. Тиймээс гадаадад эмчлүүлэгч нийт иргэдийн бусад зардлын дүнг дээрх дүнгээр хувилан тооцох нь бодит дүнг хэт өсгөх магадлалтай. Иймд бусад зардлын дундаж дүнг түүвэр судалгааны үр дүнгээс 75%-иар бууруулан тооцов.

Хүснэгт 9. Эмчилгээнээс бусад зардал

№	Улс	Дундаж зардал /түүврийн үр дүн/	Дундаж зардал /судлаачийн тооцоолол/	Бусад зардал /2018 он/	Бусад зардал /2019 он/
1	Байрны зардал	2 516	629	13 017 784	13 609 044
2	Хүнсний зардал	2 029	507	10 498 046	10 974 861
3	Дотоодын тээврийн зардал	863	216	4 465 162	4 667 967
4	Бусад	1 188	297	6 146 712	6 425 892
	Нийт	6 596	1 649	34 127 704	35 677 764

Ингэснээр гадаадад зорчин эмчлүүлэхдээ нэг иргэн дунджаар байрны зардалд 629 ам.доллар, хүнсний зардалд 507 ам.доллар, дотоодын тээврийн зардалд 216 ам.доллар, бусад зардалд 297 ам.доллар тус тус зарцуулж, нийт 1.6 мянган ам.долларыг эмчилгээнээс бусад зардалд төлж байна гэсэн таамаг тооцоо хийв. Энэхүү тооцоололд үндэслэн 2018, 2019 онд гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн бусад зардлыг тооцвол харгалзан 34.1 сая ам.доллар, 35.7 сая ам.долларыг тус тус зарцуулсан байна.

ОУВС-гийн аргачлалын дагуу эрүүл мэндийн аялал жуулчлалын дансны орлого, зарлагын нийт дүнг тооцоход дээр дундсан бусад зардлаас гадна донор, сахиур зэрэг эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хамт явсан хүний зардлыг нэмж тусгагдах шаардлагатай байдаг. Манай түүвэрт хамрагдсан иргэдийн дунд үзлэг оношилгоо хийлгэхээр зорчиж буй иргэдийн дийлэнх хэсэг нь ганцаараа зорчдог бол мэс засал, эмчилгээ үйлчилгээ авахаар зорчих үедээ 1 буюу түүнээс дээш хүнтэй хамт зорчдог гэж мэдээлсэн. Бидний тооцооллоор гадаадад зорчин эмчлүүлж буй нийт иргэдийн 75 орчим хувь нь үзлэг, оношилгооны зорилгоор зорчиж байгаа тул хамт явсан хүний тоог нийт эмчлүүлэгчдийн тооноос 50% иар бууруулан таамаг тооцоо хийв. Мөн эмчлүүлэгч болон хамт явсан хүн нь нэг байранд байрлах боломжтой гэж үзсэн тул байрны зардлыг давхардуулан тооцолгүй, харин хоол хүнс, дотоодын тээврийн болон бусад зардлын дүнг эмчлүүлэгчийн зардалтай тэнцүү дүнгээр гарсан гэж үзэн таамаг тооцоог хийснээр хамт явсан 1 хүн дунджаар 1020 ам.доллар зарцуулж байна гэсэн тооцоо гаргав. Ингэснээр, эмчлүүлэгчтэй хамт явсан хүний гаргасан нийт зардал 2018 онд 10.5 сая ам.доллар, 2019 онд 11.0 сая ам.доллар байна гэсэн үр дүн гарлаа.

Ингэснээр 2018 онд манай улсын 20696 иргэн гадаад улсад зорчин эмчилгээ оношилгоо хийлгэж, (i) эмчилгээний зардалд 66.9 сая ам.доллар, (ii) бусад зардалд 34.1 сая ам.доллар, (iii) хамт явсан хүний зардалд 10.6 сая ам.долларыг зарцуулснаар нийт 111.6 сая ам.долларыг зарцуулсан бол 2019 онд 21636 иргэн (i) эмчилгээний зардалд 68.6 сая ам.доллар, (ii) бусад зардалд 35.7 сая ам.доллар, (iii) хамт явсан хүний зардалд 11.0 сая ам.доллар, нийтдээ 115.3 сая ам.доллар зарцуулсан байна.

ДҮГНЭЛТ

Түүвэр судалгааны үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл нийт судалгаанд хамрагдсан иргэдийн 21% нь 18-аас доош настай, үүнээс 8% нь 0-2 насны хүүхэд байгаа нь бага болон өсвөр насны хүүхдүүдийн дунд өвчлөл өндөр байгааг харуулж байна. Түүнчлэн иргэдийн тал хувь 30-50 насны иргэд байгаа нь 30-аас дээш насны иргэдийг тогтмол урьдчилан сэргийлэх үзлэг оношилгоонд хамруулж, өвчнийг эрт илрүүлснээр гадаадад эмчлүүлэх зардлыг тодорхой хувиар бууруулах боломжтойг харуулж байна.

Түүвэрт хамрагдсан иргэдийн дийлэнх хувь БНСУ болон БНХАУ-д эмчлүүлсэн байх бөгөөд энэ нь өмнө хийгдэж байсан судалгаануудын үр дүнтэй нийцтэй байна. Гадаадад мэс засал хийлгэхээр зорчсон иргэдийн 56% нь гадаадын эмнэлгийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газар, гадаадад зуучлагч эрүүл мэндийн байгууллагаар дамжуулан зорчсон бол үзлэг оношилгоо, эмчилгээ сувилгаа хийлгэхээр зорчсон иргэдийн хувьд 63% нь хувиараа буюу найз нөхөд, хамаатан саднаараа дамжуулан зорчсон байна.

Манай түүвэрт хамрагдсан иргэд гадаад улсад мэс засал хийлгэхэд дунджаар **35.8** мянган ам.доллар, эмчилгээ сувилгаанд **6.4** мянган ам.доллар, давтан эмчилгээнд **2.7** мянган ам.доллар, үзлэг оношилгоонд **2.7** мянган ам.долларыг, харин амаржих, гоо сайхны мэс засал хийлгэх зэрэг бусад төрлийн үйлчилгээг авахад дунджаар **1.0** мянган ам.доллар тус тус зарцуулсан байна.

Эмчилгээний зардлын төлбөрийг нийт түүвэрт оролцогчдын дийлэнх буюу 75% нь гадаадад бэлнээр төлсөн байна. Энэ нь гадаадад АТМ-ээс бэлэн мөнгө авахад шимтгэл өндөр, өдөрт авах мөнгөний лимит заадаг, ханшийн зөрүү гардаг, өмнө тухайн улсад эмчилгээ хийлгэсэн хүмүүсийн зөвлөгөө зэрэг нь Монголоос бэлэн валют авч яван төлбөрөө хийхэд голлон нөлөөлсөн байна. Харин Япон, Сингапур, АНУ улсад эмчлүүлэгчдийн хувьд эмчилгээний төлбөрөө 100% олон улсын картаар төлсөн байгаа нь эдгээр улсын төлбөрийн системийн хөгжлийн түвшинг илтгэж байна.

Төлбөрийн тэнцлийн статистикийн одоогийн практикт: гадаадад бэлнээр төлсөн эмчилгээний зардлын дүнг тооцохдоо Монголбанкнаас 2015 онд хийсэн судалгааны үр дүнг үндэслэж байна. Тодруулбал, бэлнээр төлсөн дүн нь банкны системээр гадагш шилжүүлсэн эмчилгээний төлбөрийн гүйлгээнээс дунджаар **2.5** дахин их байна гэж тооцдог. Тэгвэл энэ удаагийн судалгаагаар уг харьцаа нь **8.7** дахин их байна гэсэн тооцоолол гарч байна.

Зардлын эх үүсвэрийн хувьд судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь зээлээр болон өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн байна. Судалгаанд оролцогчдын гаргасан нийт зарлын дүнд эзлэн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тооцвол дунджаар 50 орчим хувийг зээлээр бүрдүүлжээ.

Гадаадад эмчлүүлсэн иргэд оношилгооны үнэн зөв байдал, эмчилгээний чанарт хамгийн их сэтгэл хангалуун байдаг бол өндөр зардал, хэлний бэрхшээлийг хамгийн хүндрэлтэй асуудлаар нэрлэсэн байна.

Харин манай улсын эрүүл мэндийн салбарын өнөөгийн байдлыг дүгнэхдээ эмч мэргэжилтнүүдийн харилцаа хандлага, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн хүрэлцээ, хүчин чадал, оношилгоо хийх чадвар муу байгааг шүүмжлэн, эрүүл мэндийн салбарын төсөв, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж аливаа өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр ажиллах, эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоог сайжруулах, судалгаа шинжилгээний үндсэн дээр эрүүл мэндийн салбарт цогц хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлэх замаар энэ салбарыг хөгжүүлэх боломжтой гэж онцолжээ.

Түүвэр судалгааны үр дүн болон холбогдох бусад тооцоолол, судалгаанд үндэслэн нийт гадаадад эмчлүүлсэн иргэдийн зардлын дүнг тооцвол 2018 онд манай улсын **20696** иргэн нийт **66.9** сая ам.долларын эмчилгээ үйлчилгээг, 2019 онд **21636** иргэн **68.6** сая ам.долларын үйлчилгээг гадаадаас импортолжээ. Энэхүү зардал нь эмчилгээ, оношилгоо, сувилгаа зэрэг зөвхөн эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахтай холбоотойгоор гарсан зардал юм.

ОУВС-гийн аргачлалын дагуу төлбөрийн тэнцлийн статистикт тусгах эмчилгээний зорилготой аяллын орлого, зарлагын нийт дүнг тооцохдоо: эмчлүүлэгчийн эмчилгээ, оношилгооны төлбөр, байр, хоол, дотоодын тээвэр болон донор, сахиур (эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хамт явсан хүн)-ын холбогдох зардлуудын нийлбэр дүнгээр тооцох шаардлагатай юм.

Өмнө хийгдсэн судалгааны ажлуудад гадаадад эмчлүүлэгч иргэний зөвхөн эмчилгээ, оношилгооны зардлын дүнг тооцож, статистик бүртгэж байв. Өөрөөр хэлбэл, тухайн иргэн, түүний донор, сахиурын гадаад улсад байхдаа зарцуулсан бусад зардал (байр, хоол, дотоод тээвэр, бусад)-ыг дүнг орхигдуулж байв. Тэгэхээр статистикийн одоогийн тооцоолол нь эмчилгээний зорилготой аяллын зардлыг дутуу бүртгэж байна гэсэн үг юм.

Энэ удаагийн судалгаагаар бид эмчлүүлэгчидтэй хамт зорчсон хүний болон эмчилгээ үйлчилгээнээс бусад зардлын мэдээллийг олж авснаар олон улсын статистикийн аргачлалын дагуу гадаад улс руу эмчилгээ, оношилгооны зорилгоор зорчих иргэдийн зарцуулдаг бодит зардлын дүнг тооцох боломжтой болж байна.

Дээрх аргачлалаар тооцвол: 2018 онд манай иргэд гадаадад эмчлүүлэхдээ эмчилгээний зардалд **66.9** сая ам.доллар, бусад зардалд **34.1** сая ам.доллар, хамт явсан хүний зардалд **10.6** сая ам.доллар, нийт **111.6** сая ам.долларыг гадаадаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад зарцуулсан. Харин 2019 онд эмчилгээний зардалд **68.6** сая ам.доллар, бусад зардалд **35.7** сая ам.доллар, хамт явсан хүний зардалд **11.0** сая ам.доллар, нийт **115.3** сая ам.долларыг гадаадаас эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад зарцуулсан байна.

Цаашид хийгдэх ажлын санал

ЭМХТөвөөс 2013 онд хийсэн судалгааны дүгнэлтэд Монгол иргэдийн гадаадад эмчлүүлсэн тухай бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах шаардлага байгааг онцолсон байдаг. Гэвч өнгөрсөн 7 жилийн хугацаанд энэ асуудлыг шийдвэрлэх дорвитой ажил хийгдээгүй байна.

Энэ нь гадаадад эмчлүүлэгчид иргэдийн зардлыг тооцох судалгааны ажлыг хийхэд хүндрэл үүсгэж, тооцооллын бодит байдалд сөргөөр нөлөөлж байна. Бүртгэлийн дээрх мэдээлэл дан ганц статистик, тооцооллын ач холбогдлоос гадна эрүүл мэндийн салбарын бодлого төлөвлөлтөд чухал мэдээллийн эх сурвалж болох тул бодлого тодорхойлогчид энэ асуудалд анхаарал хандуулж, дараах ажлыг хийвэл үр дүнтэй гэж үзэж байна. Үүнд:

- Эрүүл мэндийн яам, Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв болон холбогдох бусад байгууллагууд ХХЕГ-тай хамтран хилээр нэвтэрч буй иргэдийн мэдүүлгийн маягтын (деклараци) аяллын зорилгын талаарх асуулгад “эмчилгээ, үйлчилгээ” гэсэн сонголтыг нэмж тусгах. Ингэснээр гадаад руу эмчилгээ, оношилгооны зорилгоор зорчигчдын тоог сар бүр тооцох боломжтой болно.
- Зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эмчлүүлж ирсэн иргэд Эрүүл мэндийн яамнаас буцалтгүй тусламж авахаар өргөдөл гаргадаг. Эдгээр иргэдээс эмчилгээний төлбөрөөс бусад зардлын мэдээллийг агуулсан нэмэлт хуудсыг бөглүүлж, нэгтгэл мэдээллийг улирал бүр Монголбанканд хүргүүлдэг болох.

Дээрх 2 мэдээллийг тогтмол авсан нөхцөлд Монголбанк нь гадаад улсаас импортолсон эмчилгээний аяллын үйлчилгээний зардлын дүнг ХХЕГ-ийн мэдээгээр сар бүр, ЭМЯамны мэдээгээр улирал бүр шинэчилэн бодитоор тооцох боломж бүрдэх юм. Улмаар нэг иргэнд ногдох зардлыг улс орон, эмчилгээ үйлчилгээний төрлөөс хамааруулан тооцох зорилготой эрүүл мэндийн зардлын түүвэр судалгааг 3 жил тутам зохион байгуулж тооцооллыг шинэчилж байх юм.